

ЙОГО ІМ'Я НОСИТЬ НАШ УНІВЕРСИТЕТ

Володимир Галактіонович Короленко – письменник, публіцист, громадський діяч, яким пишаються не тільки в Україні, але й за її межами. Він залишив після себе чимало творів, над якими людство має задуматися, взяти для себе і своїх нащадків корисне.

В. Г. Короленко народився 15 серпня 1853 р. в Житомирі в сім'ї повітового судді. Своє навчання майбутній письменник почав у польському пансіоні, продовжив – у Житомирській гімназії, а закінчив із срібною медаллю Рівненську реальну гімназію [5, с. 265–266]. У цілому режим гімназій, за спогадами В. Г. Короленка, був “жорстоким і темним”. Вісім тисяч годин перебування під безпосередньою владою десятків педагогів – а стільки за його підрахунками тривало навчання у гімназіях – сприяло формуванню особливого самосприймання. Гімназія у багатьох асоціювалася з несвободою, безмежною диктатурою наглядачів і “педагогів-маніяків”. Були шановані гімназистами вчителі, які брали у полон дитячі серця тим, що пробуджували допитливість, прагнення до знань, до світла, до злету. Вони формували поняття про моральність і чесність, вчили вихованців позбавлятися страхів перед життям, набувати досвіду “людського товариства”. Таких справжніх вихователів, на жаль, було мало, керівництво їх не любило і намагалося позбутися їх. Проте вже в цей час у майбутнього письменника сформувався потяг до літератури [2, с. 121].

У 1871 р. Володимир Короленко переїздить до Петербурга. Вищої освіти він так і не одержав, хоча починав навчатися у трьох вищих закладах: Петербурзькому технологічному інституті, Петровській агрономічній і лісній академії, Петербурзькому гірничому інституті. Навчанню перешкоджали матеріальні нестатки й участь у студентському правовому русі. Під час навчання він підробляв де міг: розмальовував атласи, брав коректуру. З 1874 р. починається біографія В. Короленка як громадського діяча і письменника. В академії В. Короленко товаришує з революційно налаштованою молоддю, тут починається його дружба з В. Григор'євим і К. Вернером, вони організують бібліотеку забороненої літератури. 20 березня 1876 р. його виключили з академії, тому що він брав участь у студентських заворушеннях. Так почалася правозахисна діяльність В. Короленка. Його заарештували і вислали в Кронштадт під нагляд поліції. Другий арешт відбувся у 1879 р. В. Короленка як політично неблагонадійного заарештували і знову – заслання.

Пізніше його висилають до Якутської губернії за відмову від співробітництва із царським урядом. Але В. Короленко не здається. Він вивчає побут якутів, записує їхні пісні та легенди, пробує писати сам, займається просвітницькою діяльністю, відкриває школу.

Сибір дав В. Короленку багато сюжетів для його оповідань, тут остаточно сформувалася його життєва позиція, тут народився Короленко-письменник і Короленко-публіцист.

У 1885 р. Короленкові було дозволено оселитися у Нижньому Новгороді. Ці роки в історії Нижнього Новгорода Максим Горький назвав “епохою Короленка”. Тут він стає відомим письменником і журналістом, авторитетним громадським діячем. Він знайомиться й листується з Л. Толстим, А. Чеховим, Г. Успенським [5, с. 267–268].

У 1900 р. В. Г. Короленко разом із сім’єю переїжджає до Полтави, тут мешкає до кінця свого життя. Переїзд мотивувався різними причинами. Але було це і духовне рішення: “молодість веде у світ, мудрість повертає додому” – В. Короленко шукав простору, спорідненого для його скрізь чужої душі, куточка, який би додавав життєвої наснаги, був своїм, близьким [4, с. 5].

У Полтаві В. Короленко став свідком бурхливих історичних подій, коли одна влада, що іноді не могла протриматися й дня, змінювала іншу. Установлення кожного нового політичного режиму розпочиналось з репресій. І Володимир Галактіонович вирушав до “влади” з вимогами людяності й законності, тому й одержав від народу ім’я “заступника” [3, с. 89].

У Полтаві В. Г. Короленко дуже швидко включився у громадсько-політичне життя, налагодив дружні ділові стосунки з такими видатними діячами української культури, як П. Мирний, М. Коцюбинський, І. Тобілевич. Дуже близько зійшовся із селянами, уважно і глибоко вивчав їхнє життя. Активно співпрацював Короленко у місцевій пресі, виступав з публіцистичними творами в місцевих газетах і журналах. У Полтаві він написав найвагоміший свій твір – чотиритомну “Історію мого сучасника”, виступив на захист селян, що брали участь в аграрних збуреннях проти поміщиків (“Сорочинська трагедія”, 1907), висловив гнівний протест проти масових страт (“Побутове явище”, 1910), обстоює ідею природного права людини на щастя, яка проходить через усю систему створених ним образів, виражаючи глибоку впевненість письменника у благосні життя та високій цінності людської особистості.

В. Короленко звертається до влади з пропозицією щодо організації порятунку дітей у масштабах усієї країни. Він ініціює створення у Полтаві громадської організації – Ліги порятунку дітей. Взимку 1919 р. в умовах радянської влади був зареєстрований Статут Ліги, в якому були сформульовані основні цілі і напрямки діяльності громадської організації: турбота про дітей-сиріт та безпритульних, порятунок дітей від голоду, сприяння розумовому і фізичному вихованню, розробка правового і соціального захисту. Фінансове існування Ліги забезпечували пожертви приватних осіб, держави, громадських організацій, залучалися іноземні кошти. Політичні сили, що протягом Громадської війни змінювалися з калейдоскопічною швидкістю, відносилися до діяльності Ліги з деякою

недовірливою обережністю. Володимир Галактіонович в своїх виступах намагався підкреслити, що діяльність Ліги поза політикою, що її єдина мета – допомога і захист дітей від голоду та вимирання Полтавська Ліга порятунку дітей продовжувала існувати ще деякий час після смерті В. Г. Короленка 25 грудня 1920 р. Занадто великим авторитетом вона користувалася серед населення. У 1928 р. Ліга остаточно припинила своє існування [1, с. 23].

Серед багатьох питань, які порушував В. Г. Короленко, багато таких, що співзвучні сучасній педагогічній науці та стосуються морального й національного виховання. Не втратили актуальності слова просвітянина, що саме людина, наповнена духовно-моральним змістом, є першоосною створення оновленого суспільства. На його думку, людина, духовно не розвинена, морально не готова до життя в оновленому суспільстві, не здатна виховати підростаюче покоління.

У питаннях педагогіки й виховання дітей В. Г. Короленко був представником ідей педагогів-демократів, які вимагали найтіснішого зв'язку виховання з життям людини, формування в неї активної життєвої позиції. В. Короленко вважав, що людину не слід виховувати в ізоляції від дійсності, від її тіньових сторін. І тому своїх юних героїв Васю “У поганому товаристві” і Петруся “Сліпий музикант” він проводить через найстрашніші і найпотворніші картини тодішнього соціального буття. Він був рішучим противником політизації виховання та навчання, на що страждала радянська школа. Через це педагогічні ідеї Короленка не тільки не вивчалися більше сімдесяти років, а прямо замовчувалися радянською педагогікою.

В. Г. Короленко вважав, що спершу людину необхідно сформувати морально, а вже ставши дорослою і самостійною, вона сама зуміє розібратися в політичній ситуації і політичній боротьбі. Насамперед слід виховувати любов, повагу і співчуття до кожної людини. Так, Петро Попельський (“Сліпий музикант”) тільки пізнавши радість (забезпечена сім'я, увага рідних і близьких, кохання Евеліни, радість батьківська) і народне горе (подорож з жебраками-сліпцями, зустріч із сліпим дзвонарем) стає на думку свого наставника дядька Максима, дійсно дорослою людиною і справжнім музикантом: “Так, він прозрів... Замість сліпої і невтомної егоїстичної муки він носить у душі відчуття життя, він пізнав і людське горе, і людську радість, він прозрів і зуміє нагадати щасливим про нещасних...”.

Важливе місце В. Короленко відводить також фізичному розвитку дитини і трудовому вихованню. Людина повинна сама вміти обслуговувати себе, з повагою ставитися до будь-якої праці. Також він розумів, що важливим фактором у вихованні повинна бути сім'я. Батьки – наставники і старші друзі дітей. Між дорослими і дітьми повинні існувати добрі й довірливі стосунки.

Найважливішим чинником виховання він уважав особистість учителя – “професійного наставника”. В. Короленко доводив, що від учителів значною мірою залежить майбутнє країни, оскільки вони впливають на формування духовного світу підростаючого покоління. Особистість учителя визначає і особистість вихованця. Учитель може сприяти становленню справжньої людини, а може й скалічити зростаючу душу. Він підкреслював негативний вплив механічного зубріння, взагалі “насильницького виховання”, тілесного покарання як у сім’ї, так і в школі. Важливу роль у вихованні дітей В. Короленко вбачав в індивідуально-психологічному підході до них. У кожній дитині він учить бачити особистість, яка в тій же мірі, як і доросла людина, має свої самостійні вікові інтереси і особливості розвитку [5, с. 275–283].

Педагогічні позиції В. Г. Короленка у вихованні дітей будуть залишатися завжди актуальними серед педагогів, вихователів, батьків. З ними можна познайомитися на сторінках його творів: “Убивець”, “Сон Макара”, “В поганому товаристві”, “Сліпий музикант”. Він неодноразово стверджував: “Людина створена для щастя, як птах до польоту”. Прагненням до втілення цього ідеалу пронизана творчість і життя письменника, педагога і гуманіста. Адже він дуже часто ризикував власним життям заради незнайомих людей.

Отже, В. Г. Короленко залишив нам взірець особистої чесності, мужності, безкомпромісності, патріотизму, до якого нелегко дотягтися. Він не тільки проголошував прекрасні, справедливі слова, – він сам так жив. Герої його творів – це люди, які перенесли багато горя в житті, але не втратили віру в щастя. У своїх творах письменник-гуманіст вчить не боятися життя, приймати його таким, яким воно є, і не схилити голову перед труднощами. Людина повинна боротися, шукати своє щастя, навіть якщо руйнується остання надія. Саме таких людей хотів бачити письменник, адже вірив, що такі люди є.

Великий мислитель був переконаний, що учитель має допомогти учневі усвідомити, що у світі існує безліч цінностей, що деякі із цих цінностей витікають із традицій того чи іншого народу і є для нього закономірним здобутком досвіду історичного розвитку. Висвітлені педагогічні ідеї і знахідки В. Г. Короленка були визнані вартими того, що Постановою Ради Міністрів СРСР 28 грудня 1946 р. ім’ям цього видатного письменника, публіциста, громадського діяча було названо Полтавський національний педагогічний університет (тоді – Полтавський педагогічний інститут).

Список використаної літератури

1. Вітенко Л. В. Джерела милосердя і людяності (В. Г. Короленко в боротьбі за соціальні права дитини) / Л. В. Вітенко // Спадщина видатних педагогів Полтавщини в міжнародному освітньому просторі : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. – Полтава : [Б. в.], 2009. – С. 23–24.

2. *Крамущенко Л.В.* В. Г. Короленко про роль педагогічного керівництва у вихованні учнів / Л. В. Крамущенко // Педагогічна майстерність керівника освітнього закладу: теорія і практика : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару / Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – С. 120–123.

3. *Марченко Н.* В. Г. Короленко в Полтаві / Н. Марченко, Л. Українець // Рідний край. – Полтава, 2003. – №1(8). – С. 88–91.

4. *Пащенко В.* Слово про В. Г. Короленка / В. Пащенко // Рідний край. – Полтава, 2003. – №1(8). – С. 4–6.

5. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін.; під заг. ред. А. М. Бойко – К. : ВД “Професіонал”, 2004. – 576 с.